

Magtanvendelse

Retningslinier for personalets brug af
fysisk magt på børneområdet

Middelfart
KOMMUNE

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	side 3
2. Hvorfor retningslinier om magtanvendelse?	side 4
3. Hvad må man ikke?	side 4
4. Hvad må man?	side 5
5. Indberetning om magtanvendelse	side 6
6. Om tilsyn, klageadgang mv.	side 8
7. Særligt om børn og unge anbragt i døgntilbud med mere end 4 pladser	side 9
 BILAG 1	
Indberetningsskema	side 11

1. Indledning

Udgangspunktet er, at medarbejdere på skoler, børnehjem, vuggestuer, klubber, døgn-tilbud mv. ikke har særlige eller udvidede beføjelser til anvendelse af fysiske magtmidler, men ligesom alle andre borgere er underlagt straffeloven, herunder reglerne om nødværge og nødret, lovlig retshåndhævelse mv.

I den tid børnene opholder sig i skole, dagpleje, børnehave eller et andet tilbud træder den enkelte lærer/pædagog/dagplejer så at sige i forældrenes sted og har beføjelse til at sørge for almindelig god husorden og ordentlig omgangstone, sådan som det følger af almindelige retsgrundsætninger og forholdets natur i alle mulige andre typer af institutioner, hvor folk er nødt til at tage hensyn til hinanden under et udefra anordnet samvær.

Ligeså lidt som der tilkommer forældre en særlig ret til at udøve vold mod deres børn ligeså lidt har de professionelle børnene møder i dagligdagen en sådan beføjelse. Men der findes et lidt ubestemt område, der tillader den, der har ansvar for et barns opførsel i en given situation, at anvende en vis fysisk magt, som ellers ville blive bedømt som ulovlig tvang.

Det betyder f.eks. at hvis lille Sara i børnehaveklassen er fortvivlet og utrøstelig, så må pædagogen godt tage hende op og bære hende ud på gangen for at trøste hende, mens resten af klassen klarer sig selv et lille øjeblik. Det må pædagogen også, hvis klassekammeraten Simon har rodet sig ud i en gevaldig brydekamp med en kammerat, ligesom det kan være berettiget at fastholde, flytte eller fjerne en meget urolig eller vildt skrigende elev. Forudsætningen er vel og mærke, at der er tale om et barn, som man regner med at kunne magte uden at komme i håndgemæng eller slagsmål med.

Folkeskolelovens bestemmelser om magtanvendelse giver ikke særlige eller udvidede beføjelser til at bruge fysisk magt. På børneområdet findes sådanne beføjelser alene i servicelovens § 123 med tilhørende bekendtgørelse om magtanvendelse overfor børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet i tilbud, der har flere end 4 pladser.

Hovedregelen er, at magtanvendelse er forbudt, og at magtanvendelse aldrig kan bruges som en del af den pædagogiske bistand. Hvis et barn eller en ung har brug for faste rammer og forudsigelighed i hverdagen, er det alene en pædagogisk opgave. Magtanvendelse kan aldrig bruges for at gennemføre en fastlagt eller aftalt behandling eller støtte og således f.eks. ikke med det formål at bringe barnet/den unge fra et sted til et andet for at få behandling/støtte eller ophold der. Dette gælder uanset om der er tale om døgnområdet eller ej.

I Middelfart Kommune har man valgt at indberetningsreglerne i forhold til personalets brug af fysisk magt skal gælde bredt på børn og ungeområdet. På døgnområdet er der en øget hjemmel til brug af magt og særlige krav til indberetningerne, hvorfor der er udarbejdet et særligt afsnit om døgnområdet sidst i pjecen. (Inden bilag 1, "Skema til indberetning".) Pjecens generelle retningslinier for magtanvendelse gælder altså **for hele børneområdet**, hvortil kommer et supplement for døgnområdet bagerst i pjecen.

2. Hvorfor retningslinier om magtanvendelse?

De opgaver medarbejderne står overfor på børneområdet er meget forskellige, og der vil være stor forskel på om og hvor ofte der opstår situationer, der involverer brug af fysisk magt fra personalets side.

Det er væsentligt, at der er **klarhed** i forhold til, hvornår der er tale om magtanvendelse og hvilke beføjelser man har som personale, og **åbenhed** i forhold til at der kan opstå situationer, hvor det kan være nødvendigt at anvende fysisk magt.

Registrering af de faktiske omstændigheder efter en magtepisode tjener dels som **beskyttelse** af personalet, i form af **dokumentation** af fakta, dels som beskyttelse af børnene idet magtepisoderne beskrives og vurderes af en person, der ikke har været involveret i episoden, ligesom det kan være relevant at lade magtindberetningerne indgå i læreplaner/elevplaner.

Registrering af magtanvendelse vil tillige indgå i kommunens **tilsynsgrundlag**.

Magtindberetninger vil i nogen tilfælde kunne indgå i **pædagogiske udviklingstiltag**, såvel generelt som i forhold til det enkelte barn.

3. Hvad må man ikke?

Hovedreglen er et forbud mod anvendelse af magt overfor børn og unge i kommunale tilbud eksempelvis:

- Forbud mod ydmygende, hånende eller anden nedværdigende behandling
- Forbud mod legemlig afstraffelse
- Forbud mod fiksering (dvs. fastspænding af forskellig art)
- Forbud mod enhver fysisk magtanvendelse, som ikke er beskrevet under afsnittet om undtagelser fra forbudet mod fysisk magtanvendelse
- Forbud mod isolation
- Forbud mod kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation medmindre dette er omfattet af specielle regler herom på døgnområdet

Normalt er det lettere at kontrollere overholdelse af forbuddet mod fysisk magtanvendelse end forbuddet mod psykisk magtanvendelse, idet håndteringen af dette forbud især stiller krav til den enkelte tilbuds værdier og normer i forhold til, hvordan man omgås hinanden i hverdagen – og det gælder ikke mindst de måder, hvorpå personalet taler med, til og om såvel hinanden som de børn og unge, der er i varetægt det pågældende sted.

Det er derfor af stor betydning, at det enkelte tilbud løbende drøfter, hvordan takt og tone på stedet skal være, således at institutionskulturen hele tiden afspejler de gældende normer på området. En gennemarbejdet værdiproces vil alt andet lige også have forebyggende virkning i forhold til at minimere antallet af situationer, hvor det kan blive aktuelt at anvende magt. Skole- og forældrebestyrelser inddrages i disse drøftelser.

4. Hvad må man?

Alle mennesker er underlagt straffelovens bestemmelser i forhold til fysisk magtanvendelse. Straffeloven indeholder bestemmelser om vold i §§ 224 – 246.

Undergrænsen for strafbar vold er "et ikke helt ubetydeligt indgreb mod en andens legeme" iværksat f.eks. med midler som slag, kraftigt skub, førergreb, fast greb i nakken, vælten omkuld etc.

Ikke strafbar magt er således – afhængigt af de konkrete omstændigheder - eksempelvis et løst greb om håndled, et let tag i armen, et let tjat, et lille skub, at tvinge nogen til at gå tilbage ved selv at gå frem.

Uanset om der er tale om strafbar magt eller ikke strafbar magt må den professionelle fysiske overlegenhed naturligvis ikke anvendes i pædagogisk øjemed. Der må ydes pædagogisk hjælp og støtte, men ikke bruges fysisk magt, hvis barnet/den unge ikke er indforstået hermed.

Herudover sondrer man retligt mellem tilfælde, som er strafbare som vold og situationer, der gør det tilladeligt at foretage handlinger, som ellers ville være strafbare (nødværge og nødret m.v. jf. straffelovens §§ 13 -14)

Handlinger foretaget i **nødværge** er straffri. Det har straffeloven gjort op med helt generelt.

For at en handling kan betragtes som straffri nødværge forudsættes, at den har været **nødvendig** og **forsvarlig** for at **modstå** eller **afværge** et **påbegyndt** eller **overhængende uretmæssigt angreb**.

Et sådant angreb kan være rettet mod hvad som helst og ikke bare en persons liv, lemme eller frihed, men eksempelvis også hærværk, brandstiftelse mv.

Oftest kan man bedst afværge et angreb ved at trække sig eller fjerne sig, men i nogle tilfælde kan det være nødvendigt at foretage en modhandling i nødværge.

Handlingen må ikke gå ud over hvad der er nødvendigt "under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning" **Mindsteindgrebsprincippet** er et generelt princip, der betyder, at man altid skal gribe til det mindst indgribende middel.

Også handlinger, der foretages som udslag af **nødret** kan efter omstændighederne være straffri. Handlingen skal have været "**nødvendig til afværgelse af fare på person eller gods**", men det er ikke et krav at der er tale om et "angreb". Der kan eksempelvis godt være tale om en fare, der skyldes et barns uforsigtighed eller uansvarlighed.

Handlingen må ikke gå ud over hvad der er **forsvarligt** i den forstand, at "lovovertrædelsen skal være af forholdsvis underordnet betydning".

Udenfor døgnområdet må magtanvendelse altså alene finde sted, hvis der er tale om en nødværge eller nødretssituation.

5. Indberetning om magtanvendelse

Hvad skal man gøre hvis?

Formålet med reglerne om magtanvendelse er at styrke retssikkerheden for børn og unge, der bor på eller i øvrigt benytter kommunale tilbud.

Kommunen har også som arbejdsgiver og tilsynsførende myndighed en interesse i, at medarbejderne ikke uberettiget beskyldes for overgreb på de børn og unge, som medarbejderen har til opgave at tage vare på. Kommunens behandling af magtanvendelses-sager er således også en beskyttelse af medarbejderen.

Det er alene på døgnområdet, i bekendtgørelsens kapitel 5, der er fastsat lovmæssige krav til, hvad der skal ske, hvis det alligevel har været nødvendigt at udøve magt, eller der er sket en overtrædelse af reglerne.

I Middelfart Kommune gælder den regel, at alle magtanvendelsesepisoder skal indberettes til forvaltningen, og at indberetning skal ske, hvis der på nogen måde er tvivl om, hvorvidt der har været anvendt magt.

Den valgte procedure er minimumsregler for indberetninger som under alle omstændigheder skal overholdes. Herudover skal forvaltningen straks informeres, hvis der eksempelvis – ud fra en konkret vurdering – har været tale om en meget voldsom magtanvendelse, uanset at denne måtte falde indenfor det lovlige område.

Der skal også udarbejdes en arbejdsskadesanmeldelse hvis medarbejderen har lidt overlast.

Der skelnes mellem to former for indberetninger:

1. Indberetning af tilladt (lovlig) magtanvendelse, herunder nødværge
2. Overtrædelse af reglerne om magtanvendelse

1. Ad indberetning af tilladt (lovlig) magtanvendelse, herunder nødværge:

Middelfart Kommune har udarbejdet et skema, se bilag 1, som institutionens leder eller den som denne delegerer det til (f.eks. nærmeste leder) skal udfylde inden 24 timer.

Barnet/den unge, der har været involveret i episoden, der udløste magtanvendelsen skal gøres bekendt med skematilførselen og have lejlighed til at ledsage denne med egne bemærkninger.

Forældremyndighedsindehaveren skal orienteres om episoden.

Institutionens leder skal senest ved månedens udgang indsende skemaerne til forvaltningen med sine kommentarer samt opbevare en kopi heraf i en særlig protokol.

Forvaltningen vurderer ved månedens udgang om der er skematilførsler, der er mangelfulde, eller som burde have været indberettet som overtrædelse. Såfremt det er tilfældet rettes henvendelse til institutionen.

Magtindberetningerne journaliseres på generelle sager.

Indberetningerne forelægges for Skoleudvalget og Børn, Unge – og Fritidsudvalget hvert halve år i statistisk form.

2. Ad indberetning af overtrædelse af reglerne om magtanvendelse:

Medarbejderen – der har været impliceret – skal senest dagen efter episoden afgive skriftlig indberetning til nærmeste leder. Indberetningen skal indeholde følgende:

- Barnets/den unges navn og alder
- De særlige forhold, der begrundet indgrebet
- Indgrebets varighed
- Beskrivelse af indgrebets art
- Beskrivelse af indgrebets formål
- Hvem, der foretog indgrebet
- Barnets eller den unges tilstand i den tid, indgrebet fandt sted

Bilag 1 kan anvendes som støtteskema.

Nærmeste leder påtegner indberetningen og videregiver den straks til øverste leder. Middelfart Kommune har udarbejdet et støtteskema, jf. bilag 1, der kan anvendes til indberetningen.

En medarbejder, der har overværet en episode, har pligt til selv at meddele sin forklaring til institutionens leder, såfremt medarbejderen ikke dagen efter er bedt om oplysninger til indberetningen.

Andre medarbejdere, der får viden om episoden, skal også oplyse lederen om denne viden.

Er det lederen af institutionen, der har anvendt magt skal indberetningen sendes direkte til forvaltningen. En medarbejder, der overværer episoden, giver i dette tilfælde en genpart af sin indberetning til lederen.

Institutionens leder er ansvarlig for at proceduren i forbindelse med indberetning overholdes. Lederen skal:

- Senest dagen efter indhente skriftlig indberetning fra den implicerede medarbejder
- Inden 3 dage videresende indberetningen til forvaltningen med sine kommentarer og forklaringer fra personale, der har overværet episoden. Lederen vurderer om personalets forklaring skal udarbejdes skriftligt
- Så vidt muligt få barnets/den unges redegørelse og sende den med indberetningen til kommunen
- Samtidig med indsendelse af indberetningen give kopi til den implicerede medarbejder
- Sørge for at forældremyndighedsindehaveren er orienteret

Forvaltningen tilser at indberetningen er tilstrækkelig belyst og indhenter i fornødent omfang supplerende oplysninger. Hvis der ikke er dokumentation for at forældremyndighedsindehaveren er orienteret fremsender forvaltningen en sådan orientering.

Hvis der er tale om ulovlig magtanvendelse tager direktøren for Børn, Unge og Fritidsforvaltningen inden 6 uger stilling til eventuelle sanktioner herunder om der skal foretages undersøgelse.

Forvaltningen sørger for at en medarbejder, der indberettes for tjenesteforseelse eller strafbart forhold får udleveret en fremstilling af sagens faktiske omstændigheder og får adgang til at udtale sig skriftligt om sagen. Der oplyses endvidere om, at medarbejderen ikke har pligt til at udtale sig.

Indberetningerne indgår i den halvårslige forelæggelse for Skoleudvalget og Børn, Unge og Fritidsudvalget.

6. Om tilsyn, klageadgang mv.

Kommunalbestyrelsen fører tilsyn med skoler og institutioner og dermed også med at der sker en overholdelse af retningslinierne i denne vejledning samt i døgn- og skolebekendtgørelserne. Overfor den ansatte kan kommunalbestyrelsen anvende de reaktionsmuligheder, der følger af den ansattes ansættelsesvilkår.

Klage over overtrædelse af bestemmelserne om anvendelse af magt kan altid ske til kommunen.

På døgnområdet kan klager over kommunens afgørelser indbringes for det sociale nævn.

Institutionens leder skal sikre sig, at anbragte børn og unge og forældremyndighedsindehavere til sådanne børn og unge bliver gjort bekendt med reglerne i døgnbekendtgørelsen, herunder klageadgangen. Herudover informerer institutionernes ledere generelt forældre om, at Middelfart Kommune har udarbejdet retningslinier om magtanvendelse, herunder klageadgang og at retningslinierne er at finde på hjemmesiden.

Lederen skal sikre at samtlige medarbejdere er bekendt med Middelfart Kommunes retningslinier om håndtering af magtanvendelse. På døgnområdet skal personalet derudover mod kvittering have udleveret bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

7. Særligt om børn og unge anbragt i døgntilbud med mere end 4 pladser

En udvidet beføjelse til at anvende magt findes i § 2 i bekendtgørelse nr. 893 af 9. juli 2007 om magtanvendelse overfor børn og unge, der er anbragt udenfor hjemmet.

Sammenfattende kan fysisk magtanvendelse i sådanne tilbud, udover hvad der gælder generelt om nødværge og nødret alene betragtes som lovlig, hvis følgende 3 betingelser alle er opfyldt:

- Magtanvendelsen begrænser sig til fastholdelse eller føring til et andet sted
- Barnets/den unges adfærd gør fortsat ophold i fællesskabet uforsvarligt eller barnet/den unge hindres i at skade sig selv eller andre
- Magtanvendelsen skal afpasses efter forholdene og må ikke gå ud over det strengt nødvendige

De eneste tilladte magtmidler der kan bruges udenfor området for nødværge og nødret er altså at fastholde/føre til et andet opholdssted.

De situationer, der kan føre til anvendelsen af de tilladte magtmidler, er ligeledes begrænset til:

- at barnets/den unges adfærd gør det nødvendigt at gribe ind, fordi ophold i fællesskabet er uforsvarligt

Uforsvarligt er ikke det samme som generende, irriterende eller uhensigtsmæssigt. Det skal være uforsvarligt fordi barnet/den unge ellers selv vil kunne udsættes for f.eks. vold eller de øvrige tilstedeværende vil blive så urolige, at der er nærliggende risiko for at de vil kunne skade sig selv eller andre. Fællesskabet skal forstås som de andre børn og unge – ikke de professionelle.

- at det er nødvendigt at gribe ind for at beskytte barnet mod sig selv og/eller de andre børn/unge i fællesskabet.

Det beror altid på et konkret skøn, om situationen gør det nødvendigt at gribe ind med de to lovlige midler. Barnets/den unges alder, udviklingsniveau og aktuelle følelsesmæssige tilstand vil være væsentlige elementer i denne vurdering.

Endelig fremgår det klart, at anvendelsen af fysisk magt skal være så kortvarig og så lempelig som mulig. Den tilladte magtanvendelse er klart baseret på et mindsteindgrebsprincip.

De udvidede beføjelser til anvendelse af magt på døgninstitutioner gælder både på institutionens hjemadresse og andre steder i Danmark, hvis børnene/de unge opholder sig der som et naturligt led i døgnopholdet/ i institutionens varetægt, f.eks. på udflugter, ferieture, under indkøb mv.

Omvendt kan de udvidede magtbeføjelser ikke benyttes, hvis f.eks. en ung er stukket af fra døgntilbuddet og opholder sig hos sine forældre, hos en ven eller i et værtshusmiljø. Kan pågældende ikke motiveres, må spørgsmålet om brug af magt overgives til politiet.

Helt generelt gælder at barnet/den unge ikke kan fjernes med magt medmindre fortsat ophold i fællesskabet er uforsvarligt/ der er risiko for skade på barnet/den unge eller andre.

Bilag 1

Skema til indberetning af magtanvendelse

Indberetningsskema - magtanvendelse

Tilbuddets navn: År: Måned:

Tilbuddets adresse:

Episoden vedrører

Barnet/den unges navn: CPR:

Beskrivelse af episoden

Dato og tidspunkt for episoden: Varighed:

Magtanvendelsens art:
(fastholde, føre væk etc.)

Navn på den medarbejder, der anvendte magt:

Navn og stilling på evt. vidner:

Beskriv episoden - herunder formålet med magtanvendelsen:

Beskriv vurdering af årsag til episoden:

Beskriv de tiltag, der blev fulgt op med i forbindelse med/lige efter episoden:
(tryghedsskabende eller andet)

Barnets/den unges tilstand under episoden og evt. bemærkninger:

Har episoden givet anledning til anmeldelse af en arbejdsskade: JA NEJ

Orientering af forældremyndighedsindehaveren

Hvornår og på hvilken måde er forældremyndighedsindehaveren orienteret:

Kommentarer og underskrift

Lederens eventuelle kommentarer:

Underskrift:

